

22.05.2019

Ärende/32

§ 177

Den av ledamoten Sinikka Vepsä väckta motionen om bevarande av tjänsterna inom handikappservicen för helsingforsare med funktionshinder som fyller 65 år

HEL 2018-011679 T 00 00 03

Beslut

Stadsfullmäktige betraktade den av ledamoten Sinikka Vepsä väckta motionen som slutbehandlad.

Föredragande

Stadsstyrelsen

Upplysningar

Marja-Liisa Rautanen, stadssekreterare, telefon: 310 36184
marja-liisa.rautanen(a)hel.fi

Bilagor

- 1 Valtuutettu Sinikka Vepsän aloite
- 2 Lausunto Sinikka Vepsän aloitteesta vammaispalveluista, Vanhusneuvosto
- 3 Lausunto 14.2.2019, Vammaisneuvosto
- 4 Lausunto, Yhdenvertaisuustoimikunta

Sökande av ändring

Förbud mot sökande av ändring, beredning eller verkställighet

Beslutsförslag

Beslutet stämmer överens med förslaget.

Föredragandens motiveringar

Ledamoten Sinikka Vepsä och 16 andra ledamöter föreslår i sin motion att tjänsterna inom handikappservicen för helsingforsare med funktionshinder som fyller 65 år ska bevaras.

Stadsstyrelsen hänvisar till utlåtandena och konstaterar att det i Förenta Nationernas konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning anges som princip bland annat att personer med funktionsnedsättning har rätt till jämlikhet, delaktighet och icke-diskriminering samt till nödvändiga tjänster och stödåtgärder.

Målet är att de offentliga tjänsterna planeras så att de lämpar sig för alla och miljön så att den är tillgänglig. När hjälpen från de allmänna

22.05.2019

tjänsterna inte räcker till ordnas specialtjänster såsom boende-, hjälpmedels- och transporttjänster.

Handikappservicen på kommunens organiseringsansvar baserar sig på lagstiftningen. Om handikappservicen stadgas i socialvårdslagen (1301/2014), i lagen om service och stöd på grund av handikapp, dvs. handikappservicelagen (380/1987) och i lagen angående specialomsorger om utvecklingsstörda (519/1977).

Service och stöd enligt handikappservicelagen ska ordnas, om en handikappad inte med stöd av någon annan lag får sådan service eller sådant stöd som är tillräckligt och lämpligt för honom eller henne. För personer som avses i lagen angående specialomsorger om utvecklingsstörda ska dock den service och det stöd som personens handikapp påkallar i första hand ordnas enligt handikappservicelagen till den del som dessa åtgärder är tillräckliga och lämpliga med hänsyn till personens servicebehov samt även i övrigt förenliga med hans eller hennes intresse.

I ingendera av lagarna anges egentliga åldersgränser för tjänsterna. Ett undantag är dock handikappservicelagens bestämmelse om personlig assistans enligt vilken den personliga assistansen inte är avsedd för personer vars funktionshinder i huvudsak beror på åldrande.

Enligt 8 § i handikappservicelagen ska kommunen ordna dagverksamhet för en gravt handikappad som på grund av sitt handikapp eller sin sjukdom nödvändigt behöver sådan service för att klara de funktioner som hör till normal livsföring.

I regeringens proposition med förslag till handikappservicelag konstateras det att dagverksamheten är målinriktad verksamhet med vilken man strävar att förstärka de färdigheter som de allra gravast handikappade behöver för att så självständigt som möjligt klara av vardagssysslorna. Dagverksamheten ska dessutom främja den sociala växelverkan.

Dagverksamhet som ordnas med stöd av handikappservicelagen är avsedd för de allra gravast handikappade personer som på grund av sitt handikapp inte har möjligheten att delta i arbetslivet, studier eller arbetsverksamhet.

När det gäller att ordna dagverksamhet i enlighet med handikappservicelagen anses enligt 8 b § 2 mom. som gravt handikappad en arbetsoförmögen person som på grund av ett mycket svårt funktionshinder som förorsakats av en skada eller sjukdom inte har förutsättningar att delta i sådan arbetsverksamhet som avses i 27 e § i socialvårdslagen (710/1982) och som får sin huvudsakliga försörjning av förmåner som beviljas på grundval av sjukdom eller arbetsoförmåga. En dylik ar-

betsoförmögen person har enligt handikappservicelagen subjektiv rätt till dagverksamhet. En på grundval av sitt handikapp arbetsoförmögen person får därmed avgiftsfri dagverksamhet som ersätter arbete.

På grundval av arbetsoförmåga betalas sjukpension för den som är född före 1965 till 65 års ålder med stöd av 10 § i folkpensionslagen (568/2007). När en person som får sjukpension fyller 65 år omvandlar Fpa den sjukpension som betalats i enlighet med 12 § i folkpensionslagen till ålderspension utan separat ansökan.

Av samma orsak ändras situationen också för en handikappad klient när han eller hon uppnår åldern för ålderspension. Då har personen inte längre någon subjektiv rätt att få avgiftsfri dagverksamhet som ersätter arbete i enlighet med handikappservicelagen utan han eller hon är i samma ställning som andra som får ålderspension. I denna situation förändras grunderna för ordnande av dagverksamhet eftersom dagverksamhet inte längre ordnas därför att en handikappad på grundval av sitt handikapp inte kan delta i arbetslivet, studier eller arbetsverksamhet. För dem som får ålderspension är det dock möjligt att ordna dagverksamhet för äldre, som är prövningsbaserad.

Eftersom det inte finns någon subjektiv rätt till dagverksamhet i enlighet med handikappservicelagen efter att en handikappad person uppnått åldern för ålderspension, bedömer social- och hälsovårdsväsendet situationen för en klient som får dagverksamhet med stöd av handikappservicelagen på nytt i slutet av det år under vilket klienten fyller 65 år. Samtidigt utreds det om klienten uppfyller kriterierna för dagverksamhet för äldre och om klienten behöver dagverksamhet.

Kommunen ska beakta förpliktelserna i lagen om stödande av den äldre befolkningens funktionsförmåga och om social- och hälsovårdstjänster för äldre (980/2012, s.k. äldreomsorgslagen) vid utredningen av äldre kommuninvånarnas servicebehov. Äldreomsorgslagen förpliktar kommuner att ordna högkvalitativa social- och hälsovårdstjänster för äldre personer i rätt tid och i tillräcklig omfattning med tanke på dessa personers servicebehov.

Social- och hälsovårdssektorns sjukhus-, rehabiliterings- och omsorgstjänster ordnar dagverksamhet för handikappade personer över 65 år enligt deras behov. De flesta av klienterna inom dagverksamheten för äldre har minnessjukdomar av olika grader och innehållet av dagverksamheten för äldre lämpar sig inte som sådant för de handikappade seniorernas behov. Eftersom det bara finns få äldre handikappade klienter som får dagverksamhet har det varit ändamålsenligt att köpa dagverksamhet som svarar mot deras behov också hos dagverksamhetsenheter för handikappade på basis av servicebehoven. Klienterna

22.05.2019

betalar för servicen enligt samma kriterier som äldre klienter inom dagverksamheten. Det är nödvändigt att utveckla innehållet i stadens egen dagverksamhet för att dagverksamheten bättre ska kunna svara mot olika klienters behov.

I äldreomsorgslagen avses med äldre befolkning den del av befolkningen som är i en ålder som berättigar till ålderspension och med äldre person en person vars fysiska, kognitiva eller sociala funktionsförmåga är nedsatt på grund av sjukdomar eller skador som har uppkommit, tilltagit eller förvärrats i och med hög ålder, eller på grund av degeneration i anslutning till hög ålder.

Utan en numerisk åldersgräns går det inte att definiera begreppet äldre person så entydigt att alla tolkningsproblem kan undvikas. I regeringens proposition med förslag till äldreomsorgslag konstateras det att det vid tolkningen är motiverat att gå in för en klientvänlig linje, och gränsdragningen får inte leda till att en klient utan grund hamnar utanför lagens tillämpningsområde. Om det är tvetydigt om en persons nedsatta funktionsförmåga beror på hög ålder eller någonting annat, är det motiverat att inleda en utredning av servicebehovet i enlighet med lagen.

Sjukhus-, rehabiliterings- och omsorgstjänsternas dagverksamhet för äldre är förebyggande och rehabiliteringsfrämjande verksamhet i enlighet med socialvårdslagen. Verksamheten bidrar till funktionsförmågan, den mentala vitaliteten och de sociala förhållandena för hemmaboende som fyllt 65 år och minnessjuka under 65 år.

Ett beslut som baserar sig på bedömning av det individuella servicebehovet fattas för alla nya klienter som sökt till sjukhus-, rehabiliterings- och omsorgstjänsternas dagverksamhet. Om beslutet är gynnsamt för klienten, är det i kraft högst 12 månader. Klientens servicebehov bedöms på nytt en månad innan den bestämda tiden löper ut.

Vid upprättande av en serviceplan bedöms det om personens funktionsförmåga på bästa sätt kan stödjas med dagverksamhet med stöd av handikappservicelagen eller lagen angående specialomsorger om utvecklingsstörda, med dagverksamhet för äldre eller med någon annan stimulerande verksamhet eller service. Eftersom en handikappad klient inte längre efter att ha fyllt 65 år har någon subjektiv rätt till dagverksamhet tas för dagverksamheten ut en avgift fastställd av social- och hälsovårdsnämnden på samma sätt som för de andra personer som uppnått åldern för ålderspension. Dagverksamhet som avses i lagen angående specialomsorger om utvecklingsstörda och som klienter under 65 år har en subjektiv rätt till är avgiftsfri. Inom dagverksamheten med stöd av samma lag betalar klienterna för måltider och transporter bara om de utnyttjar sådana. Inom dagverksamhet för äldre tas det i

enlighet med social- och hälsovårdsnämndens beslut 1.3.2016 ut en självriskandel som omfattar verksamheten och transport utan specialrangemang. Av den här orsaken ändras avgiften för dagverksamhet när en handikappad person uppnår åldern för ålderspension.

8 § 2 mom. i lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården (812/2000) förpliktar att behandla och avgöra klientens sak med hänsyn i första hand till klientens intresse. Social- och hälsovården beaktar en handikappad klients intresse på det ovan angivna sättet vid bedömningen av servicebehovet hos handikappade som fyllt 65 år.

Klientantal och kostnader

Tjänster för arbets- och dagverksamhet ordnas med stöd av handikappservicelagen eller lagen angående specialomsorger om utvecklingsstörda. Dagverksamhet ordnas även med stöd av socialvårdslagen främst för seniorer.

Tjänsterna med stöd av handikappservicelagen omfattar 24 helsingforsare i stadens egen dagverksamhet och 164 i de köpta tjänsterna.

Dagverksamheten med stöd av lagen om specialomsorger om utvecklingsstörda omfattar 543 helsingforsare i stadens egna tjänster och 529 i de köpta tjänsterna.

Dagverksamheten med stöd av socialvårdslagen omfattar 1 774 helsingforsare i stadens egna tjänster och 457 i de köpta tjänsterna. Antalet klienter som använder servicesedel är 400.

Totalt omfattar dagverksamhetstjänsterna ca 1 224 handikappade personer. Kostnaderna för dagverksamheten för handikappade uppgår till sammanlagt ca 23,3 miljoner euro. När dagverksamhet ordnas som en tjänst med stöd av lagen angående specialomsorger om utvecklingsstörda ska kommunen även ordna transporter i samband med servicen. Kostnaderna för dessa uppgick till ca 3,9 miljoner euro 2018.

Totalt omfattar dagverksamheten med stöd av socialvårdslagen ca 2 615 personer. Kostnaderna för dagverksamheten med stöd av socialvårdslagen uppgår till ca 1,8 miljoner euro, med transportkostnaderna på 0,3 miljoner euro medräknade. Intäkterna från klientavgifterna för dagverksamheten med stöd av socialvårdslagen uppgick till ca 166 000 euro år 2018.

År 2019 omfattade arbets- och dagverksamheten med stöd av handikappservicelagen och lagen angående specialomsorger om utvecklingsstörda 19 klienter som har fyllt eller kommer att fylla 65 under innevarande år. Om de alla fortsätter i sina nuvarande funktioner innebär

detta en ökning på 250 000 euro i de årliga utgifterna. År 2020 kommer 21 nuvarande klienter inom arbets- och dagverksamheten att fylla 65 år. Om de fortsätter i sina nuvarande funktioner ökar kostnaderna med 294 000 euro om året. Kostnaderna skulle öka med sammanlagt 544 000 euro under åren 2019–2020. I fråga om arbets- och dagverksamhet ska det beaktas att tjänsterna samtidigt kommer att omfatta nya ungdomar, vilket kan ställa utmaningar också när det gäller platsernas tillräcklighet inom dagverksamheten. Kostnaderna kan påverkas av serviceproducenternas prishöjningar, transportkostnadernas prisändringar och ändringar i klienternas funktionsförmåga.

Likabehandling av kommuninvånarna

De som väckt motionen tar upp att de tjänster som tjänsterna för äldre beviljar med stöd av socialvårdslagen är ekonomiskt ofördelaktigare för en handikappad person än tjänsterna för handikappade.

Om dagverksamhet för gravt handikappade över 65 år beviljas utan att ta ut någon klientavgift sjunker intäkterna från klientavgifterna med ca 5 000 euro. Viktigare än kostnadseffekterna är dock att beakta jämlikheten mellan de handikappade och de icke-handikappade kommuninvånarna.

Enligt 6 § 1 mom. i grundlagen (731/1999) är alla lika inför lagen. I 2 mom. anges ett omfattande förbud mot särbehandling. Ingen får särbehandlas utan godtagbart skäl. På motsvarande sätt ska man inom förvaltningen enligt förvaltningslagen följa principen om likabehandling som innehåller ett allmänt förbud mot diskriminering för myndigheter, dvs. ett förbud mot att utan godtagbart skäl särbehandla någon på grund av ursprung, religion, kön, ålder, politisk eller samhällslig övertygelse, fackföreningsverksamhet eller av annan motsvarande orsak. Principen förutsätter också att de finns konsekvens i beslutsfattandet och behandlingen.

I lagstiftningen har myndigheterna ålagts skyldighet att främja likabehandling. Det anges i 5 § 1 mom. i diskrimineringslagen (1325/2014) att myndigheterna ska bedöma hur likabehandling uppnås i deras verksamhet och vidta åtgärder som behövs för att främja likabehandling. De främjande åtgärderna ska vara effektiva, ändamålsenliga och proportionerliga med beaktande av myndighetens verksamhetsmiljö, resurser och övriga omständigheter.

Till exempel i 8 § i diskrimineringslagen stadgas det om förbud mot diskriminering och i 10 § i samma lag om direkt diskriminering. Direkt diskriminering ska anses förekomma när någon på grund av en omständighet som gäller honom eller henne som person behandlas på ett

ofördelaktigare sätt än någon annan har behandlats, behandlas eller skulle behandlas i en jämförbar situation.

I 11 § i diskrimineringslagen stadgas det om legitima grunder för särbehandling. Enligt 1 mom. i samma paragraf är särbehandling inte diskriminering, om behandlingen föranleds av lag och annars har ett godtagbart syfte och medlen för att uppnå detta syfte är proportionerliga.

Enligt 2 mom. i samma paragraf är särbehandling emellertid berättigad också när det inte finns några bestämmelser om legitim grund, om särbehandlingen har ett godtagbart syfte med avseende på de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna och medlen för att uppnå syftet är proportionerliga. Det konstateras emellertid i diskrimineringslagen att 2 mom. likväl inte ska tillämpas när det är fråga om utövande av offentlig makt eller fullgörande av offentliga förvaltningsuppgifter.

Enligt handikappservicelagen upphör en handikappad persons subjektiva rätt till dagverksamhet när personen fyller 65 år. Om kommunen beslutade att en handikappad persons rätt till avgiftsfri dagverksamhet fortsätter efter att personen fyllt 65 år skulle det vara fråga om utövande av offentlig makt. Enligt 11 § i diskrimineringslagen ska särbehandlingen basera sig på lag när det är fråga om utövande av offentlig makt. Enligt diskrimineringslagen är det inte motiverat att ordna avgiftsfri dagverksamhet för handikappade över 65 år eftersom särbehandlingen inte baserar sig på lag.

Det är viktigt för klientens välbefinnande att klientens situation bedöms på nytt efter att klientens subjektiva rätt till dagverksamhet med stöd av handikappservicelagen upphör och klienten har möjligheten att fortsätta i dagverksamheten för äldre om klienten så vill och om han eller hon uppfyller kriterierna för detta.

Enligt 30 kap. 11 § 2 mom. i förvaltningsstadgan ska stadsstyrelsen förelägga fullmäktige en motion som undertecknats av minst 15 ledamöter.

Föredragande

Stadsstyrelsen

Upplysningar

Marja-Liisa Rautanen, stadssekreterare, telefon: 310 36184
marja-liisa.rautanen(a)hel.fi

Bilagor

- 1 Valtuutettu Sinikka Vepsän aloite
- 2 Lausunto Sinikka Vepsän aloitteesta vammaispalveluista, Vanhusneuvosto

22.05.2019

Ärende/32

- 3 Lausunto 14.2.2019, Vammaisneuvosto
4 Lausunto, Yhdenvertaisuustoimikunta

Sökande av ändring

Förbud mot sökande av ändring, beredning eller verkställighet

Beslutshistoria

Kaupunginhallitus 13.05.2019 § 346

HEL 2018-011679 T 00 00 03

Päätös

Kaupunginhallitus esitti kaupunginvaltuustolle seuraavaa:

Kaupunginvaltuusto katsoo valtuutettu Sinikka Vepsän aloitteen loppuun käsitellyksi.

Käsittely

13.05.2019 Ehdotuksen mukaan äänestyksin

Palautusehdotus:

Tomi Sevander: Palautetaan asia valmisteluun siten, että selvitetään yli 65-vuotiaiden vammaisten palveluiden järjestäminen kaikkien palveluiden osalta (esim. asuminen, kuntoutus, apuvälineet) sekä missä tilanteissa siirtoja vanhustalveluiden piiriin on tehty ja ovatko ne lain mukaisia

Kannattaja: Anna Vuorjoki

Asian käsittelyn keskeyttämisestä äänestettiin ennen keskustelun jatkamista.

Äänestys

JAA-ehdotus: Asian käsittelyä jatketaan

EI-ehdotus: Tomi Sevanderin palautusehdotuksen mukaisesti

Jaa-äännet: 10

Jasmin Hamid, Kaisa Hernberg, Terhi Koulumies, Hannu Oskala, Pia Pakarinen, Mika Raatikainen, Marcus Rantala, Wille Rydman, Daniel Sazonov, Jan Vapaavuori

Ei-äännet: 4

Nasima Razmyar, Suldaan Said Ahmed, Tomi Sevander, Anna Vuorjoki

22.05.2019

Ärende/32

Tyhjä: 1
Ozan Yanar

Kaupunginhallitus päätti jatkaa asian käsittelyä äänin 10 - 4 (1 tyhjä).

06.05.2019 Pöydälle

Esittelijä

kansliapäällikkö
Sami Sarvilinna

Lisätiedot

Marja-Liisa Rautanen, kaupunginsihteeri, puhelin: 310 36184
marja-liisa.rautanen(a)hel.fi

Sosiaali- ja terveyslautakunta 26.03.2019 § 54

HEL 2018-011679 T 00 00 03

Lausunto

Sosiaali- ja terveyslautakunta antoi kaupunginhallitukselle seuraavan lausunnon valtuutettu Sinikka Vepsän ym. valtuustoaloitteesta helsinkiläisten 65 vuotta täyttävien vammaisten henkilöiden palvelujen säilyttämiseksi vammaispalveluiden piirissä:

"Yhdistyneiden kansakuntien vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen eli vammaisoikeussopimuksen periaatteita ovat muun muassa vammaisten henkilöiden oikeus yhdenvertaisuuteen, osallisuuteen ja syrjimättömyyteen sekä tarpeellisiin palveluihin ja tukitoimiin.

Tavoitteena on, että julkiset palvelut suunnitellaan kaikille sopiviksi ja ympäristö esteettömäksi. Kun yleisten palvelujen apu ei riitä, järjestetään erityispalveluja kuten asumis-, apuväline- ja kuljetuspalveluja.

Kunnan järjestämistä kuuluu vammaispalvelut pohjautuvat lainsäädäntöön. Vammaispalveluista säädetään sosiaalihuoltolaissa, vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetussa laissa eli vammaispalvelulaissa sekä kehitysvammaisten erityishuollosta annetussa laissa.

Vammaispalvelulain mukaisia palveluja ja tukitoimia järjestetään silloin, kun vammaisen henkilö ei saa riittäviä ja hänelle sopivia palveluja tai tukitoimia muun lain nojalla. Kehitysvammaisten erityishuollosta annetussa laissa tarkoitettulle henkilölle järjestetään kuitenkin hänen vammaisuutensa edellyttämiä palveluja ja tukitoimia ensisijaisesti vammaispalvelulain nojalla siltä osin kuin ne ovat hänen palvelutarpeese-

ensa nähden riittäviä ja sopivia sekä muutoinkin hänen etunsa mukaisesti.

Kummassakaan edellä mainitussa laissa ei ole varsinaisia ikärajoja palvelujen suhteen. Poikkeuksena on kuitenkin vammaispalvelulain säännös henkilökohtaisesta avusta, jonka mukaan henkilökohtainen apu ei ole tarkoitettu henkilölle, jonka toimintarajoitteet johtuvat pääasiassa ikääntymisestä.

Vammaispalvelulain 8 §:n mukaan kunnan on järjestettävä vaikeavammaiselle henkilölle päivätoimintaa, jos henkilö vammansa tai sairautensa johdosta välttämättä tarvitsee palvelua suoriutuakseen tavallisista elämän toiminnoista.

Vammaispalvelulakia koskevassa hallituksen esityksessä todetaan päivätoiminnan olevan tavoitteellista toimintaa, jolla pyritään vahvistamaan niitä taitoja, joita kaikkein vaikeimmin vammaiset henkilöt tarvitsevat selviytyäkseen mahdollisimman omatoimisesti arkielämän toiminnoista. Päivätoiminnan avulla olisi myös edistettävä sosiaalista vuorovaikutusta.

Vammaispalvelulain nojalla järjestettävä päivätoiminta on tarkoitettu kaikkein vaikeimmin vammaisille henkilöille, joilla ei vammansa vuoksi ole mahdollisuutta osallistua työelämään, opiskeluun tai työtoimintaan.

Vammaispalvelulain mukaista päivätoimintaa järjestettäessä vaikeavammaisena pidetään vammaispalvelulain 8 b §:n 2 momentin mukaan työkyvyttöntä henkilöä, jolla vamman tai sairauden aiheuttaman erittäin vaikean toimintarajoitteen vuoksi ei ole edellytyksiä osallistua sosiaalihuoltolain (710/1982) 27 e §:ssä tarkoitettuun työtoimintaan ja jonka toimeentulo perustuu pääosin sairauden tai työkyvyttömyyden perusteella myönnettäviin etuuksiin. Tällaisella työkyvyttömällä henkilöllä on vammaispalvelulain mukaan subjektiivinen oikeus päivätoimintaan. Vammansa takia töihin kykenemätön henkilö saa siten työtä korvaavaa päivätoimintaa maksuttomasti.

Työkyvyttömyyden perusteella ennen vuotta 1965 syntyneelle henkilölle maksetaan työkyvyttömyyseläkettä 65 ikävuoteen asti kansaneläkelain 10 §:n mukaan. Kun työkyvyttömyyseläkettä saava henkilö täyttää 65 vuotta, muuttaa Kela hänelle kansaneläkelain 12 §:n mukaan maksamansa työkyvyttömyyseläkkeen vanhuuseläkkeeksi ilman erillistä hakemusta.

Edellä mainitusta syystä myös vammaisen asiakkaan tilanne muuttuu, kun hän saavuttaa vanhuuseläkeiän. Tällöin hänellä ei enää ole subjektiivista oikeutta saada työtä korvaavaa vammaispalvelulain mukaista maksutonta päivätoimintaa, vaan hän asettuu samaan asemaan kuin

muut vanhuuseläkkeellä olevat. Tässä tilanteessa päivätoiminnan järjestämisen perusteet muuttuvat, sillä päivätoimintaa ei enää järjestetä sen vuoksi, ettei vammaisen voi vammansa vuoksi osallistua työhön, opiskeluun tai työtoimintaan. Vanhuuseläkkeellä oleville voidaan kuitenkin järjestää ikääntyneiden päivätoimintaa, joka on harkinnanvaraista.

Koska subjektiivista oikeutta vammaispalvelulain mukaiseen päivätoimintaan ei ole enää sen jälkeen, kun vammaisen henkilö saavuttaa vanhuuseläkeiän, Helsingin sosiaali- ja terveystoimi arvioi vammaispalvelulain mukaista päivätoimintaa saavan asiakkaan tilanteen uudelleen sen vuoden lopulla, jolloin asiakas täyttää 65 vuotta. Samalla selvitetään, täytyvätkö asiakkaan kohdalla ikääntyneiden henkilöiden päivätoiminnan kriteerit ja onko hänellä tarvetta päivätoimintaan.

Kunnan on huomioitava vanhuspalvelulain (ikäntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystoimen palveluista annetun lain) asettamat velvollisuudet selvittäessään iäkkäiden kuntalaisten palveluntarvetta. Vanhuspalvelulaki velvoittaa kunnan järjestämään iäkkäälle henkilölle laadukkaita sosiaali- ja terveystoimen palveluja, jotka ovat hänen tarpeisiinsa nähden oikea-aikaisia ja riittäviä.

Sairaala-, kuntoutus- ja hoivapalvelut (SKH) järjestää yli 65-vuotiaille vammaisille henkilöille heidän tarpeisiinsa vastaavaa päivätoimintaa. Valtaosa ikääntyneiden päivätoiminnan asiakkaista on eriaikaisia muistisairautta sairastavia ja sellaisenaan ikääntyneiden päivätoiminnan sisältö ei vastaa vammaisen ikääntyneen tarpeita. Koska ikääntyneitä vammaisia päivätoiminta-asiakkaita on vähän, on ollut tarkoituksenmukaista ostaa heidän tarpeitaan vastaavaa päivätoimintaa myös vammaisten päivätoimintayksiköistä palvelutarpeiden perusteella. Asiakkaat maksavat palvelusta samoilla kriteereillä kuin ikääntyneet päivätoiminnan asiakkaat. Kaupungin oman päivätoiminnan sisällön kehittäminen on tarpeen, jotta päivätoiminta voi vastata paremmin erilaisten asiakkaiden tarpeisiin.

Vanhuspalvelulaissa ikääntyneellä väestöllä tarkoitetaan vanhuuseläkeikäistä väestöä ja iäkkäällä henkilöllä henkilöä, jonka fyysinen, kognitiivinen tai sosiaalinen toimintakyky on heikentynyt korkean iän myötä alkaneiden, lisääntyneiden tai pahentuneiden sairauksien tai vammojen vuoksi taikka korkeaan ikään liittyvän rappeutumisen johdosta.

lakkään henkilön käsitettä ei ole mahdollista määritellä ilman numeerista ikärajaa niin yksiselitteisesti, että tulkintaongelmilta vältyttäisiin. Hallituksen esityksessä vanhuspalvelulain toteamuksen mukaan, että tulkinnassa on perusteltua suosia asiakasmyönteistä linjaa eikä rajanveto saa johtaa siihen, että asiakas jäisi perusteettomasti lain soveltamisen ulkopuolel-

le. Esimerkiksi jos on tulkinnanvaraista, ovatko henkilön alentuneen toimintakyvyn syynä korkeasta iästä johtuvat vai muut tekijät, hänen palveluntarpeensa selvittäminen on perusteltua käynnistää vanhuspalvelulain mukaisesti.

Helsingin sosiaali- ja terveystoimialan sairaala-, kuntoutus- ja hoivapalvelujen (SKH) järjestämä ikääntyneiden henkilöiden päivätoiminta on sosiaalihuoltolain mukaista ennaltaehkäisevää ja kuntouttamista tukevaa toimintaa, jolla edistetään kotona asuvien 65 vuotta täyttäneiden ja alle 65-vuotiaiden muistisairaiden helsinkiläisten toimintakykyä, henkistä vireyttä ja sosiaalisia suhteita.

Kaikille SKH:n päivätoimintaa hakeneille uusille asiakkaille tehdään yksilöllinen palvelutarpeen arviointiin perustuva päätös. Jos päätös on asiakkaalle myönteinen, se on voimassa enintään 12 kuukautta, mutta kuukautta ennen määräaikaisuuden loppua asiakkaan palvelutarve arvioidaan uudelleen.

Palvelusuunnitelmaa tehtäessä arvioidaan, voidaanko henkilön toimintakykyä parhaiten tukea vammais- tai kehitysvammalain nojalla järjestettävällä päivätoiminnalla, ikääntyneille suunnatulla päivätoiminnalla vai jollakin muulla viriketoiminnalla tai palvelulla. Koska vammaisella asiakkaalla ei enää 65 vuotta täytettyään ole subjektiivista oikeutta päivätoimintaan, peritään päivätoiminnasta sosiaali- ja terveyslautakunnan määräämä maksu samalla tavalla kuin muiltakin vanhuuseläkeikäisä olevilta. Vammaispalvelulain mukainen päivätoiminta, johon asiakkaalla on subjektiivinen oikeus alle 65-vuotiaana, on maksutonta. Kyseisen lain nojalla annetusta päivätoiminnasta asiakkaat maksavat aterioista ja kuljetuksista vain, mikäli käyttävät niitä. Ikääntyneiden päivätoiminnasta peritään sosiaali- ja terveyslautakunnan 1.3.2016 tekemän päätöksen mukainen omavastuuosuus, johon sisältyy toiminta sekä ilman erityisjärjestelyjä tapahtuva kuljetus. Tästä syytä päivätoiminnasta perittävä maksu muuttuu vammaisen henkilön saavutettua vanhuuseläkeiän.

Sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 8 §:n 2 momentti velvoittaa käsittelemään ja ratkaisemaan asiakasta koskevan asian siten, että ensisijaisesti otetaan huomioon asiakkaan etu.

Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystoimiala huomioi edellä kerrotulla tavalla vammaisen asiakkaan edun arvioidessaan 65 vuotta täyttävien vammaisten palveluntarvetta.

Asiakasmäärät ja kustannukset

Työ- ja päivätoiminnan palveluja järjestetään vammaispalvelu- tai kehitysvammalain nojalla. Päivätoimintaa järjestetään myös sosiaalihuoltolain nojalla pääosin ikäihmisille.

Helsingiläisiä asiakkaita on kaupungin omissa vammaispalvelulain mukaan järjestetyssä päivätoimintapalvelussa 24 ja ostopalveluissa 164 henkilöä.

Kehitysvammalain mukaisesti järjestettävän päivätoiminnan piirissä helsingiläisiä on kaupungin omissa palveluissa 543 ja ostopalveluissa 529 henkilöä.

Sosiaalihuoltolain mukaisessa päivätoimintapalveluissa asiakkaista 1 774 on kaupungin omissa palveluissa ja ostopalveluissa 457 henkilöä. Palveluseteliasiakkaiden määrä on 400 henkilöä.

Kaiken kaikkiaan vammaisia henkilöitä on päivätoimintapalvelujen piirissä noin 1 224 henkilöä. Päivätoiminnan kokonaiskustannukset vammaispalveluiden osalta ovat noin 23,3 miljoonaa euroa. Kun päivätoimintaa järjestetään kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain mukaisena palveluna, tulee kunnan järjestää myös siihen liittyvät kuljetukset, joiden kustannukset vuonna 2018 olivat noin 3,9 miljoonaa euroa.

Kaikkiaan sosiaalihuoltolain mukaisen päivätoiminnan piirissä on noin 2 615 henkilöä. Sosiaalihuoltolain mukaisen päivätoiminnan kokonaiskustannukset ovat noin 1,8 miljoonaa euroa, jossa on mukana kuljetuskustannukset 0,3 miljoonaa euroa. Sosiaalihuoltolain mukaisesta päivätoiminnasta saadut asiakasmaksutuotot olivat vuonna 2018 noin 166 000 euroa.

Vuonna 2019 vammaispalvelulain ja kehitysvammalain nojalla järjestettävässä työ- ja päivätoiminnassa on 19 asiakasta, jotka ovat täyttäneet tai täyttävät 65 vuotta kuluvan vuoden aikana. Jos he kaikki jatkaisivat nykyisissä toiminnoissaan olisi sen kustannusvaikutus lisäystä nykyisiin menoihin 250 000 euroa/vuosi. Vuoden 2020 aikana nykyisistä työ- ja päivätoiminnan asiakkaista 65 vuotta täyttää 21 henkilöä, ja jos he jatkaisivat nykyisissä toiminnoissaan, lisäksi tämä kustannuksia 294 000 euroa/vuosi. Yhteensä kustannukset kasvaisivat siis vuosien 2019–2020 aikana 544 000 euroa aloitteen mukaisella toimintamallilla. Työ- ja päivätoiminnan osalta on huomioitava, että samanaikaisesti uusia nuoria tulee palveluiden piiriin, mikä voi asettaa haasteita myös päivätoimintapaikkojen riittävyydelle. Kustannuksiin voi vaikuttaa palveluntuottajien hinnan korotukset, kuljetuskustannusten hinnanmuutokset sekä muutokset asiakkaiden toimintakyvyssä.

Kuntalaisten yhdenvertainen kohtelu

Aloitteessa tuodaan esiin se, että vanhuspalvelujen sosiaalihuoltolain perusteella myöntämät palvelut ovat vammaisen henkilön kannalta taloudellisesti epäedullisempia kuin vammaispalvelut.

Jos yli 65-vuotiaille vaikeavammaisille myönnettäisiin päivätoiminta ilman, että heiltä perittäisiin asiakasmaksua, olisi asiakasmaksutuottojen alenema noin 5 000 euroa. Kustannusvaikutuksia olennaisempaa on kuitenkin huomioida vammaisten ja ei-vammaisten kuntalaisten yhdenvertaisuus.

Perustuslain 6 §:n 1 momentin mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Pykälän 2 momentti sisältää laaja-alaisen syrjintäkiellon. Kiellettyä on henkilön asettaminen muihin nähden eri asemaan ilman hyväksyttävää perustetta. Vastaavasti hallintolain mukaan hallinnossa on noudatettava yhdenvertaisuusperiaatetta, joka sisältää viranomaiseen kohdistuvan yleisen syrjintäkiellon eli kiellon asettaa ketään ilman hyväksyttävää perustetta eriarvoiseen asemaan esimerkiksi alkuperän, uskonnon, sukupuolen, iän, poliittisen tai yhteiskunnallisen näkemyksen, ammattiyhdistystoiminnan tai muun vastaavan syyn vuoksi. Periaate edellyttää myös päätöksenteon ja kohtelun johdonmukaisuutta.

Viranomaiselle on lainsäädännössä asetettu velvollisuus edistää yhdenvertaisuutta. Yhdenvertaisuuslain 5 §:n 1 momentin mukaan viranomaisen on arvioitava yhdenvertaisuuden toteutumista toiminnassaan ja ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi. Edistämistoimenpiteiden on oltava viranomaisen toimintaympäristö, voimavarat ja muut olosuhteet huomioon ottaen tehokkaita, tarkoituksenmukaisia ja oikeasuhteisia.

Lain 8 §:ssä säädetään syrjinnän kiellosta ja 10 §:ssä välittömästä syrjinnästä. Syrjintä on välitöntä, jos jotakuta kohdellaan henkilöön liittyvän syyn perusteella epäsuotuisimmin kuin jotakuta muuta on kohdeltu, kohdellaan tai kohdeltaisiin vertailukelpoisessa tilanteessa.

Lain 11 §:n säädetään erilaisen kohtelun oikeuttamisperusteista. Säännöksen 1 momentin mukaan erilainen kohtelu ei ole syrjintää, jos kohtelu perustuu lakiin ja sillä muutoin on hyväksyttävä tavoite ja keinot tavoitteen saavuttamiseksi ovat oikeasuhteisia.

Säännöksen 2 momentin mukaan erilainen kohtelu on oikeutettua siinäkin tapauksessa, että kohtelun oikeuttamisperusteista ei ole säädetty, jos kohtelulla on perus- ja ihmisoikeuksien kannalta hyväksyttävä tavoite ja keinot tavoitteen saavuttamiseksi ovat oikeasuhteisia. Yhdenvertaisuuslaissa todetaan kuitenkin, että 2 momenttia ei sovelleta silloin, kun kyse on julkisen vallan käytöstä ja julkisen hallintotohtävän hoidosta.

Vammaispalvelulain mukaan vammaisen henkilön subjektiivinen oikeus päivätoimintaan päättyy hänen täytettyään 65 vuotta. Jos kunta päättäisi, että vammaisen oikeus maksuttomaan päivätoimintaan jatkuisi hänen täytettyään 65 vuotta, päätöksessä olisi kyse julkisen vallan käytö-

stä. Edellä mainitun yhdenvertaisuuslain 11 §:n mukaan erilaisen kohtelun tulee perustua lakiin, kun kyse on julkisen vallan käyttämisestä. Näin ollen asiakkaille maksuttoman päivätoiminnan järjestäminen yli 65-vuotiaille vammaisille ei ole yhdenvertaisuuslain mukaista, sillä erilainen kohtelu ei perustuisi lakiin.

Terveys- ja hyvinvointivaikutusten arviointi

Päivätoiminnan järjestäminen asiakkaan yksilölliset olosuhteet ja tarpeet huomioiden vaikuttaa positiivisesti asiakkaan terveyteen ja hyvinvointiin. Asiakkaan hyvinvoinnin kannalta on tärkeää, että vammaispalvelulain subjektiivisen päivätoimintaoikeuden päätyttyä hänen tilanteensa arvioidaan uudelleen ja asiakkaalla on mahdollisuus halutessaan jatkaa ikääntyneiden päivätoiminnassa, jos hän täyttää sen kriteerit.

Käsittely

26.03.2019 Ehdotuksen mukaan äänestyksin

Tämä asia oli esityslistalla asiana 6, mutta käsiteltiin kokouksessa viidentenä ulkopuolisten asiantuntijoiden aikataulullisista syistä. Asiana 5 ollut selvitys Helsinki Lapset SIB -vaikuttavuusinvestoinnin hankinnasta (tämän pöytäkirjan § 55) käsiteltiin asiana 6. Muut esityslistalla olleet asiat käsiteltiin esityslistan mukaisessa järjestyksessä.

Asiassa tehtiin seuraava palautusehdotus:

Palautusehdotus 1:

Jäsen Mari Rantanen: Palautetaan uudelleen valmisteltavaksi siten, että aloitteessa mainittu vammaispalvelujen käyttö mahdollistetaan myös yli 65-vuotiaille. Kaupunki voi aina järjestää paremmat palvelut kuin mitä laki asiasta sanoo. Vammaisille ei tässä tapauksessa tarjottaisi eri palveluja vaan he jatkaisivat palveluiden saamista vammaispalvelulain perusteella ja olisivat näin iästä riippumatta samanarvoisessa asemassa toisten vammaisten kanssa eikä heitä vertailtaisi perusteettomasti ikääntyneisiin.

Palautusehdotus raukesi kannattamattomana.

Asiassa tehtiin myös seuraavat vastaehdotukset:

Vastaehdotus 1:

Jäsen Ahto Apajalahti: Poistetaan lausunnosta otsikko "Kuntalaisten yhdenvertainen kohtelu" sekä sitä seuraavat kahdeksan kappaletta ennen terveys- ja hyvinvointivaikutusten arviointia.

Kannattaja: jäsen Antti Vainionpää

22.05.2019

Vastaehdotus 2:

Jäsen Antti Vainionpää: Lisätään lausunnon loppuun ennen terveys- ja hyvinvointivaikutusten arviointia: "Jotta kaupunginvaltuutetut voisivat tehdä mahdollisimman informoidun päätöksen aloitteesta, niin lautakunta pyytää mahdollisuuksien mukaan yhdenvertaisuusvaltuutetun kannan aloitteesta."

Kannattaja: jäsen Ahto Apajalahti

Sosiaali- ja terveyslautakunnan lausunto syntyi seuraavien äänestysten tuloksena:

1 äänestys

JAA-ehdotus: Esityksen mukaan

Ei-ehdotus: Vastaehdotus 1 (jäsen Ahto Apajalahti)

Jaa-äännet: 8

Tapio Bergholm, Sami Heistaro, Esa Olavi Lehtopuro, Seija Muurinen, Laura Nordström, Matias Pajula, Hannu Tuominen, Sanna Vesikansa

Ei-äännet: 3

Heidi Ahola, Ahto Apajalahti, Antti Vainionpää

Tyhjä: 2

Cecilia Ehrnrooth, Mari Rantanen

Poissa: 0

Sosiaali- ja terveyslautakunta hyväksyi esittelijän ehdotuksen äänin 8 - 3 (tyhjää 2).

2 äänestys

JAA-ehdotus: Esityksen mukaan

Ei-ehdotus: Vastaehdotus 2 (jäsen Antti Vainionpää)

Jaa-äännet: 6

Tapio Bergholm, Sami Heistaro, Esa Olavi Lehtopuro, Seija Muurinen, Matias Pajula, Hannu Tuominen

Ei-äännet: 5

Heidi Ahola, Ahto Apajalahti, Laura Nordström, Mari Rantanen, Antti Vainionpää

Tyhjä: 2

Cecilia Ehrnrooth, Sanna Vesikansa

Poissa: 0

22.05.2019

Ärende/32

Sosiaali- ja terveyslautakunta hyväksyi esittelijän ehdotuksen äänin 6 - 5 (tyhjää 2).

Sosiaali- ja terveyslautakunta antoi asiasta esittelijän ehdotuksen mukaisen lausunnon.

Jäsenet Ahto Apajalahti ja Antti Vainionpää jättivät lausunnosta eriävät mielipiteet.

12.03.2019 Palautettiin

26.02.2019 Pöydälle

Esittelijä

sosiaali- ja terveystoimialan toimialajohtaja
Juha Jolkkonen

Lisätiedot

Katja Raita, vammaistyön johtaja, puhelin: 310 43149
katja.raita(a)hel.fi

Tuula Mohamud, erityisasiantuntija, puhelin: 310 20669
tuula.mohamud(a)hel.fi

Merja Santala, lakimies, puhelin: 310 43697
merja.santala(a)hel.fi